

KNJIŽEVNA POROČILA

Rabindranath Tagore: *Dom in svet*. Roman. Po angleškem besedilu poslovenil Vladimir Levstik. Ljubljana. Tiskovna zadruga. 1930. 262 str. (Sodobni roman, 1.)

Izvirno literarno tvorstvo raste iz nepreračunljivih duševnih energij naroda in dobe. Vsakokratni značaj in kakovost umetnin je po pretežnem in najpomembnejšem delu dar slučaja, verjetneje tudi sad neke skrite nujnosti. Iz tega slučaja ali iz te nujnosti dobiva zavestno kulturno hotenje pogon, ne more je pa nadomestiti. Ako bi se zanašal narod na neizčrpnost lastnih ustvarjalnih sil, bi utegnil duhovno usahniti, kadar bi njih vrelci po naključju notranjih ali zunanjih okolnosti za neko dobo uplahnili. Tedaj lahko zlasti dobri prevodi izbranih del oddajo svežih tokov v izsušene struge in pomagajo vzpeti most, ki naj vodi na obrežja novih odkritij literarne tvornosti. Toda tudi v dobah najvišjega ustvarjalnega razmaha so prevodi neobhoden sestavni del slovstva. Izvirna dela so najdragocenejša, prevodi pa često jasneje razodevajo višino kulturnega hotenja in odgovornosti. Prevajanje mora biti smotreno uravnano, po izberi med deli, kakovosti in po kulturni potrebi.

Zbirka „Sodobni roman“ je zasnovana po vzgledu sodobnih založniških podjetij, katerega je pri nas uspešno uveljavila založba „Modra ptica“. Zbirka Tiskovne zadruge se razlikuje od podobnih zbirk v tem, da ne upošteva samo zapadne literature (Conrad, Baroja), ampak tudi vzhod (Fedin, Tagore), ki nam je silno blizu. S pričujočim Tagorejevim delom „Dom in svet“ smo spoznali v velikem Indijcu tudi romanopisca, kot smo doslej poznali zlasti pesnika.

Osrednje dogajanje je silno preprosto in poteka v trikotniku, ki ga tvorijo glavne tri osebe. Fabula pa se zaplete šele, kot stopi med nje Amulja. Vse drugo se podreja in je pritegnjeno predvsem toliko, kolikor določa smer njihovega osebnemu razvoju. Kljub temu gre še za nekaj drugega kot samo za enkratno usodo treh ljudi. Med njimi in od njih se tko pomembni odnosi, vse življenjsko območje romana je simbolno dvignjeno. Prikazano življenje izžareva skrivno silo in je dojeto v toliki širini in polnoti, da postaja podoba Indije in njenega življenja, podoba njenih večnih osnov in njenega sodobnega položaja, kjer se stare oblike tarejo ob novih gledanjih in ob vidikih zapadnega sveta.

V uvodni ekspoziciji I. (in deloma II.) poglavja je potek romana tudi psihološko utemeljen in v okolju zasidran. Nikhil, maharadža, sin stare rodbine, a sodobno vzgojen, in Bimala sta preživela devet let v srečnem zakonu. Dasi nista dosegla zadnje ubranosti v ljubezni in v njej razodela vsega svojega bistva, je njuno razmerje neskaljeno, dokler se ne pojavi svadeško gibanje. Bimala se navduši za osvoboditveni pokret, Nikhil pa ne, ker zavrača vsako nasilje. Odtujitev med njima postane usodna, ko nastopi sam voditelj svadeškega gibanja Sandip. Z njegovim prihodom se sproži razvoj romana. Usoda Bimala, Nikhila in Sandipa se začne prepletati in življenje udejstvi lastnosti, ki jih ti trije doslej niso poznali na sebi.

Bimalo — sen o pravljичnem princu in želja po vnanjem blesku lepote, ki sta izvirala iz otroških let, sta tedaj že davno obledela — pritegne ognjeviti Sandip, ki izprepleta češčenje do domovine in češčenje do Bimala. Ona spozna,

da sta v njej dve bitji. Njeno drugo, dotlej neznano bistvo prevzame blazna strast. Duh uničenja je, ki je poln zapeljive sladkosti in ki jo vleče k Sandipu. Sama sebi se zdi utelešena moč domovine. Njen notranji razkol dobi skrajno napetost, ko prevzame žrtev in obljubi Sandipu 50.000 rupij za domovinsko stvar. Bimalina blaznost doseže višek. „Zame ni bilo ne dobrega ne zlega, samo smrt, prekrasna v svoji zapeljivosti.“ Toda tedaj zasliši dečka Amulja, Sandipovega učenca, kako se je namenil, da ubije blagajnika, in obide jo groza. Zbudi se ji želja, da bi rešila otroka. V silnih vzplamenitvah se poslej še zmerom oglašča uničevalna strast. A Bimala se vse bolj oddaljuje od Sandipa.

V Bimali sta združeni dve bitji. Dvojni strani njenega bitja ustreza njen dvojni odnos do Nikhila in Sandipa. V njiju kakor da sta utelešena dva nasprotna principa. Toda vsak od njiju nosi v sebi tudi nasprotni pol, zato sta živa človeka in ne le shematična lika. Nikhilov učitelj pravi, da „imata oba isti ritem, čeprav gresta v rimah vsaksebi“. Prevladujoča poteza Sandipovega značaja je strastna pohlepnost. Njegov etos je etos uspeha, nasilja. Vendar priznava: „Rojen sem v Indiji in strup njene duhovnosti se pretaka po mojih žilah.“ Tudi on mora spoznati, da so v njegovem značaju strani, ki dotlej ni vedel zanje. Priliko bi izrabil, pa se ga loti „slabost“.

Nikhil si je zamislil popolno ljubezen in po tej zamisli uravnaval razmerje med seboj in Bimalo. Bimala naj bi mu bila pomočnica pri ustvarjanju samega sebe. V ta namen jo želi povesti z doma v širši svet. Ne dopušča, da bi mu Bimala izkazovala češčenja. Temu rahlemu neskladju v ljubezni se pridružuje neko nespornost: „Bimala me v nečem ni bila razumela. Ona ni mogla pojmiti, da je sleherna raba sile v mojih očeh slabost. Samo šibki si ne upajo biti pravični . . .“ Svadeškemu gibanju se ne pridruži: „Trinoštvo za domovino je trinoštvo zoper domovino.“ Vdano prenaša, ko se mu Bimala odtuja. „Da bi rabil silo? Čemu neki? Kaj more sila zoper resnico?“ Skuša najti čist odnos do dejstev in dogodkov in poglobiti spoznanje. Ve, da ni eden izmed tistih, ki bi znali spontano pritegniti nase okolico. Končno se mu odkrije pravi pogled v samega sebe, spoznanje, da je bil on, nasprotnik nasilja in suženjstva, vendarle zmeraj nagnjen k trinoštvu: „Dokaj nasprotstva je bilo v moji želji, da bi spraval svoje razmerje do Bimala v trdno, ostro očrtano in popolno obliko. A človeško življenje ni določeno v to, da bi mu dajali trdne oblike . . . Ves ta čas nisem spoznal, da je najbrže prav to moje nezavestno trinoštvo krivo, da sva se počasi oddaljila drug od drugega . . . V tem, ko si izkušamo ustvariti pomočnico in tovarišico, si pokvarimo ženo.“ V smislu tega spoznanja se vda Bimali, da opravi češčenje. Bimala in Nikhil sta se našla. Odpravljata se na pot v svet. Tedaj pride vest o nasilstvih upornih muslimanov. Nikhil gre brez orožja posredovat. Bimala čaka usode. Ko ugasne večer, se vrne Nikhil težko ranjen, Amulja mrtev. Nedoločen je konec in skrivnosten — življenje je nedoločno in smrt skrivnostna. Svetost stvarstva in vdanost usodi, moč brez sile — vse razodetje romana je strnjeno v zadnji živ prikaz.

Romanu je dal avtor obliko trojne izpovedi v dnevniku. Izmenoma pripovedujejo glavne tri osebe. V tej obliki osebne izpovedi se docela sprošča močni lirični osnovni element romana, ki se giblje v vseh odtenkih med ekstazo in meditacijo. Vsak dogodek je prežarjen v neposrednem čuvstvenem valovanju doživetja, v to valovanje je ubrano bogastvo prirodnega okolja in

barvitost izraza, iz njega raste blesk in občutje celote. Trojnost pripovedovanja pomnožuje vidike, eno življenjsko dejstvo se lomi in tolmači v treh duševnih smereh. S to večstranostjo osebnih zrcaljenj je podan neki nadoseben, objektivni činitelj, zlasti se pa dviguje razmah celote. Avtor njih zaporednosti izvablja formalne in simbolne učinke. Svojevrstni stiki in kontrasti, vzporedbe in odjeki dosežajo razen učinkovitosti, ki jo zgolj tehnično pogodijo, često še neki simbolni poudarek (n. pr. str. 66/67.).

S prevodom je Levstik znova pokazal svoje prevajalske sposobnosti. Vešče je podal živost in občutje celote. Prožnost izraza in obsežno besedje sta mu omogočila, da je poustvaril vso barvitost Tagorejevega sloga. Prevod se močno drži teksta, a je v besedi in skladnji ves domač. Zdi se mi pa, da je prav stremljenje, da bi ostal jezik pri skrajni zvestobi originala vendarle pristen in domač, vsaj deloma vzrok, da prevod ponekod ni čustveno dovolj ubran. Levstikov jezik je vseskozi klen, ni pa povsod prečiščen. Prevajalec za Tagorejev nad vsakdanje dvignjeni slog ni našel vselej dovolj žlahtnega izraza. Kdo ne čuti neskladja n. pr. v stavku: „Jaz sem Kalin častilec in nekega dne ji bom resnično služil s tem, da *posadim* Bimalo na njen oltar, na oltar uničenja?“ (str. 96.). Ubranstvo zadnjih strani knjige moti stavek: „Glasovi noči *se šemijo* na vse mogoče načine“ (str. 261.). Levstikov prevod je zlasti plastično in šele potem tudi emocionalno dognan. Prevajatelj je vselej točno pogodil sliko, toda mestoma je ni čustveno poglobil in strnil z doživetjem, katerega naj sporoča. Poudarjam pa, da so to le posamezne hibe, ki ne morejo zatemniti velikih Levstikovih prevajateljskih vrlin. Saj se je ognil nasprotno, mnogo hujše in ob Tagorejevem lirizmu nevarne napake, namreč osladnega čustviteljstva.

P. Pajk.

Felix Timmermans: Župnik iz cvetočega vinograda. Avtoriziran prevod iz flamščine. Prevedla Zdenko Knez in dr. Rajko Ložar. Opremil arh. Ivo Spinčič. 1931. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. 161 str.

Tudi druga knjiga „Leposlovne knjižnice“ obravnava religiozni problem.

Avtor je častilec Frančiška Asiškega, njegov Bog je enostaven, svetel in preprost. Pot do njega je: „otroško verovati in iti veselo, ponižno k luči, ki sveti na koncu.“ (153.) Toda taka vera ni dana vsakemu, to je milost, ki jo prejmejo le nekateri. Tako vero ima Leontina, ena izmed onih, „ki padejo kakor cvetje iz božjih rok čez ozidje sveta in tam razširjajo svoj čudoviti vonj“. (157.) Tako vero ima njen stric, ki čuti v vsakem utripu zemlje samo pesem hvalnico Bogu. Svoje župnišče je nazval „Cvetoči vinograd Gospodov“ (21), saj „Bog je vinograd, ali tudi dober vinogradnik“ ... „in mi ljudje smo grozdje njegovega vinograda. Koža in koščice — to je naše telo, vino — naša duša.“ (30.) Leontina se mu zdi kot najčudovitejše vino, „sveža in sladka, otroška in pogumna, polna vdanosti in bogatega zaupanja.“ (159.)

Izidor pa, ki ve, da je Leontina zanj drugače izgubljena, hrepeni po tej veri in nad vse vdano čaka na čudežno razodetje. Toda zaman. Župnik je prepričan, da je Izidor „ena izmed onih mračnih duš, ... pol luč, pol tema; in te se spremene manj nego zakrknjene duše zločincev ali bogokletnikov“ (101), zato prepove Leontini njeno ljubezen do njega, da bi ne izgubila Boga „in naredila iz svoje duše gnezdo hudičevo.“ (103.) In Leontina se žrtvuje in doseže s svojo svetniško smrtjo milost, da Izidor čudežno zaveruje. Izidor pa